

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шквиря Наталя Олександрівна, аспірант
Таврійський державний агротехнологічний університет, м.Мелітополь

Анотація. Визначено стан інноваційної активності та структуру інноваційних потреб сільськогосподарських підприємств. Виявлено проблеми, що перешкоджають розвитку інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова. інновація, інноваційний розвиток, види інновацій.

The summary. A condition of innovative activity and structure of innovative needs of the agricultural enterprises is certain. Problems which interfere with development of innovative activity of the agrarian enterprises are revealed.

Keywords: innovations, innovative development, kinds of innovations

Постановка проблеми: Один із ключових важелів підвищення ефективності сільського господарства, досягнення динамічно стійких показників розвитку аграрного сектору економіки є інноваційна діяльність, яка здатна забезпечити безперервне оновлення технічної, технологічної, організаційної бази сільськогосподарського виробництва і отримання нової конкурентоспроможної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: У науковій літературі питанням інноваційних процесів в аграрному секторі приділяється велика увага вчених – економістів. Дацій О.І., Василенко В.О., Сухоруков А.І., Данілов О.Д., Ілляшенко С.М. та ін. здійснюють дослідження в цьому напрямку. Разом з тим багато питань, пов'язаних з дослідженням

інноваційних потреб та причин низької інноваційної активності аграрних підприємств в Україні, потребують поглибленого вивчення.

Ціль роботи: Ціль даної статті в тому щоб, на основі аналізу проведеного анкетування сільськогосподарських підприємств:

- визначити стан інноваційної активності сільськогосподарських підприємств;
- сформувати структуру інноваційних потреб сільськогосподарських підприємств;
- виявити проблеми, що перешкоджають розвитку інноваційної діяльності і сільськогосподарському виробництві.

Виклад основного матеріалу. В 2006-2007рр. було проведено соціологічне опитування, з ціллю виявлення інноваційної активності та інноваційних потреб сільськогосподарських товаровиробників. В якості респондентів виступали керівники сільськогосподарських підприємств Запорізької області. Опитуванням було охоплено 132 сільськогосподарських підприємства (фермерські господарства, товариства з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи). На долю керівників з вищою освітою приходиться 72,3%, середньоспеціального 27,7%. Загальні риси вибіркової сукупності свідчать про те, що отримані данні достатньо об'єктивно відображають проблеми і процеси інноваційного розвитку сільського господарства.

Як показало опитування у 91% сільськогосподарських товаровиробників існує потреба в інноваціях. Класифікація потреб за видами інновацій представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл потреб сільськогосподарських товаровиробників в залежності від видів інновацій (у % до числа всіх відповідей)

Види інновацій	Розподіл відповідей
Біологічні (нові сорти рослин та породи тварин)	3,9
Технічні (нові види техніки)	23,4
Технологічні (виробничі технології)	27,3
Хімічні (засоби захисту рослин, добрива)	13,0
Економічні (нові форми і механізми інноваційного розвитку)	16,9

Соціальні (умови праці, формування системи кадрів)	2,6
Інновації в менеджменті (нові методи управління)	3,9
Маркетингові (нові сегменти, канали розподілу)	9,1

Виходячи з аналізу наведених даних можна зробити наступні висновки: найбільш гостру потребу сільськогосподарські товаровиробники відчують в технологічних та технічних інноваціях (відповідно 27,3% та 23,4% опитаних); високу питому вагу у розподілі потреб в інноваціях за видами займають економічні, хімічні та інновації в сфері маркетингу. Біологічні, соціальні та інновації в менеджменті викликають найменший інтерес у респондентів.

Щодо практичного застосування інновацій у виробництві кількість відповідей розподілилася таким чином 75 або 57% респондентів впроваджували інновації та 57 або 43% респондентів не використовували у своєму виробництві інновації за останні 3 роки. Данні по впровадженню інновацій в сільськогосподарське виробництво за видами розподілилися таким чином (таблиця 2)

Таблиця 2

Впровадження інновацій за напрямками використання (у % до числа всіх відповідей)

Види інновацій	Розподіл відповідей
Біологічні	8,0
Технічні	22,0
Технологічні	24,0
Хімічні	16,0
Економічні	10,0
Соціальні	2,0
Інновації в менеджменті	6,0
Маркетингові	12,0

З обліком вищенаведених результатів опитування ми бачимо, що ситуація з впровадженням інновацій та їх потребами суттєво не відрізняється. Технологічні, технічні та хімічні інновації впроваджувалися найбільше на сільськогосподарських підприємствах (відповідно 24%, 22% та

16% підприємств). Тобто ті інновації, що безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції впроваджуються більш високими темпами.

Щоб виявити вплив інноваційної діяльності на фінансовий стан підприємств, розділимо їх на ті що впроваджували інновації (група А) і ті що не використовували їх в своїй діяльності протягом останніх 3 років (група Б).

Таблиця 3

Вплив інноваційної діяльності на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств

Оцінка фінансового стану	Група А		Група Б	
		%		%
Дуже добре	3	4,0	-	
Добре	16	21,3	4	7,0
Задовільно	49	65,3	40	70,2
Незадовільно	7	9,4	13	22,8
Разом	75	100	57	100

Аналіз наведених даних в таблиці 3 показав невеликий позитивний вплив впровадження інновацій на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств. Кількість підприємств з фінансовим станом «добре» та «дуже добре» вища із тих хто впроваджував інновації (25,3%), із тих хто не використовував інновації в своїй діяльності такий фінансовий стан спостерігався у 7% опитуваних підприємств. Щодо незадовільного фінансового стану то 32,2% респондентів дали таку оцінку, із них 22,8% ті підприємства, що не впроваджували в виробництво інновації.

З позиції подальшого поглиблення про якісні особливості інноваційної діяльності представляють увагу ранжирування джерел інформації про інновації, які сільськогосподарські підприємства вважають надійними для використання.

Таблиця 4

Рейтинг джерел інформації про інновації (%)

Джерела інформації	Розподіл відповідей	Ранжирування
Власні розробки	10,6	6
Виставки	18,8	1
Друк, преса, ЗМІ	13,4	4
Конкуренти	5,9	8
Клієнти	5,9	8
Постачальники	1,2	10

Конференції, семінари	16,5	2
Комп'ютерні бази даних	8,2	7
Інші підприємства	3,5	9
Наукові установи	12,9	5
Університети	1,2	10
Інформаційно – консультаційні служби	15,3	3

Як показують результати дослідження найбільш надійними джерелами інформації про інноваційні ідеї для опитуваних сільськогосподарських підприємств є: виставки (18,8); конференції та семінари (16,5%) та інформаційно – консультаційні служби (15,3%). Далі по важливості значну питому вагу займають: друк, преса, ЗМІ; наукові установи; власні розробки та комп'ютерні бази даних.

В анкеті було запропоновано вказати на найбільш важливі заходи, які могли б сприяти впровадженню інновацій в сільськогосподарських підприємствах. Респондентами вони були вказані в наступній черговості: збільшення державної підтримки основних напрямків науково технічного прогресу (52,8%), створення в регіоні відповідних структур, які б сприяли прискореному просуванню інноваційних розробок в виробництво(41,9%) застосування економічного стимулювання інноваційної діяльності (35,9%); створення в регіоні спеціального інноваційного фонду (27,2%); підвищення рівня інформаційного забезпечення (24,8%); покращення діяльності інформаційно – консультаційної служби (20,6%); прийняття державою закону, який б регулював інноваційну діяльність в АПК (13,3%); підготовка спеціалістів в галузі інноваційного менеджменту (8,6%).

Масштаб і інтенсивність інноваційної діяльності на сільськогосподарських підприємствах залежить від внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

Серед зовнішніх умов найбільш суттєвими вважаються:

- зміна економічного становища, в якому діє підприємство;
- зміна в галузі науки и техніки, відкриття, наукові розробки і дослідження, що ведуться.

Щодо внутрішнього середовища підприємства, то можна виділити найбільш важливі складові:

- фінансові можливості;
- кадрові можливості;
- організаційну культуру, яка включає певні традиції, систему цінностей, індивідуальні і групові норми поведінки тощо

При оцінці основних факторів, що перешкоджають впровадженню інновацій респонденти продемонстрували наступні проблеми (таблиця 5).

Таблиця 5

Структура факторів, що перешкоджають впровадженню інновацій на сільськогосподарських підприємствах (в % до кількості всіх відповідей)

Основні фактори	Розподіл відповідей
Відсутність фінансових можливостей	59,2
Відсутність можливостей отримати кваліфікаційну допомогу і консультації	15,5
Недостатня кваліфікація управлінських кадрів	13,1
Відсутність необхідності в інноваціях	3,1
Відсутність ідей	4,2
Відсутність необхідної інформації	6,3
Недосконалість законодавства	27,1

Виходячи з наведених вище результатів анкетування можна зробити висновки, що перше місце з великим відривом від всіх інших серед факторів, що перешкоджають впровадженню інновацій на сільськогосподарських підприємствах, займає відсутність фінансових можливостей. Тобто підприємства розуміють необхідність та ефективність переходу на інноваційну модель розвитку, але проблема нестачі коштів є основним бар'єром. На цей фактор вказали 78 підприємств, що складає 59,2% відповівших. Фінансова нестабільність більшості сільськогосподарських підприємств останніми роками призвела до максимального спрощення технологій, відмови від окремих необхідних технологічних операцій (значне зменшення використання добрив, відмова від засобів захисту рослин). Половина техніки експлуатується більше 10 років.

Слід також відзначити що в Україні не створені умови для фінансування інноваційної діяльності в АПК, без чого її розвиток є неможливим. Внаслідок цих причин ні потенціальні споживачі інновацій, ні інвестори не зацікавлені в інноваційній діяльності. Фінансові потоки шукають і знаходять для себе шляхи до менш ризикованих, більш прибуткових видів бізнесу. В такій ситуації наукові дослідження і розробки не потрібні економіці країни. Тому реальні надходження в вітчизняну науку не забезпечують навіть її просте відтворення.

Ще однією серйозною перешкодою на шляху інноваційного розвитку, як показують результати анкетування, є недосконалість законодавства. 27% опитаних підприємств бачать її як перешкоду для впровадження інновацій. Значну питому вагу у структурі факторів – перешкод інноваційної діяльності займають: відсутність можливостей отримати кваліфікаційну допомогу і консультації (15,5%) та недостатня кваліфікація управлінських кадрів (13,1%).

Висновки: Таким чином спад інноваційної активності в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області пояснюється наступними причинами:

- на низький рівень платоспроможного попиту на науково – технічну продукцію впливають складні економічні умови господарювання і погіршення фінансового положення сільгосп підприємств (диспаритет цін, низький рівень державної підтримки сільгосптоваровиробників, збитковість виробництва продукції тощо);

- низький інноваційний потенціал підприємств АПК, нестача кваліфікованих кадрів із-за низького рівня заробітної плати і дефіцит спеціалістів в галузі інноваційного менеджменту; відсутність ринку інновацій;

- недосконалість системи інформаційно – консультаційного забезпечення АПК і нерозвиненість інфраструктури інноваційної діяльності;

- неприйняття інновацій сільгосптоваровиробниками, інертність в сприйнятті нововведень у багатьох керівників і спеціалістів організацій;
- недостатність фінансування фундаментальних і прикладних досліджень, обмеженість розподілу бюджетних ресурсів на інновації;
- слабка інтеграція в галузі наукових досліджень;
- відсутність відпрацьованих механізмів впроваджувальної діяльності, ефективної схеми взаємодії наукових організацій з формуваннями, що впроваджують інновації та сільськогосподарськими товаровиробниками;
- недосконалість організаційно – економічного механізму управління інноваційними процесами (планування, державна підтримка, ціноутворення на науково – технічну продукцію, інвестування, оподаткування, стимулювання).

Література:

1. Антонюк Лариса Леонтіївна, Поручник Анатолій Михайлович, Савчук Володимир Сафронівч. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації / Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2003. — 394с.
2. Кокурін Д.І. Инновационная деятельность – М.:Экзамен, 2001. – 576с.
3. Михайлова Л.І., Турчіна С.Г., Данилова І.С. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник.-Суми, 2003.